

EMLÉKEK KÍNÁBÓL

▷ SZÖVEG: LEVICZKI ANITA | FÉNYKÉP: MAGYAR FÖLDRAJZI MÚZEUM, CHOLNOKY JENŐ-HAGYATÉK

Az idén 40 éves érdi Magyar Földrajzi Múzeum rengeteg emléket őriz Cholnoky Jenőtől. Levelek, naplók, rajz-vázlatfüzetek, festmények, zsebnaptárak, kéziratok, újságcikkek, fényképalbumok, könyvek, személyes tárgyak. Van köztük néhány szereplésre vágyó darab, velük a múzeum állandó kiállításain lehet találkozni. De többségük egykedvűen pihen a Cholnoky falnak becézett raktárrészben, a padlótól a plafonig érő polcok dobozainak biztonságában.

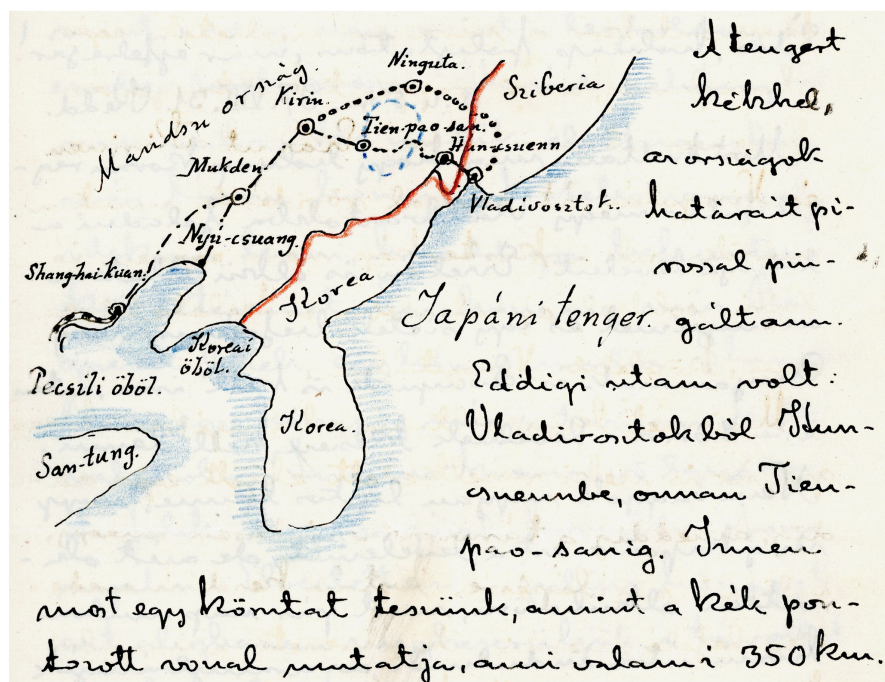
A Cholnoky Jenő-hagyaték legnagyobb része, ma mintegy 60 raktári dobozt kitevő anyag a 80-as évek elején került be a múzeumba a Cholnoky család önzetlen ajándékaként. Tíz évvel ezelőtt pedig újabb 14 doboznyi családi adománnyal gazdagodott a gyűjtemény.

Szerencsére még sosem kérdezték meg tőlem, hogy melyik a múzeum legértékesebb Cholnoky anyaga. Mert nem tudom. Elméletben, ha – horribile dictu – licitre bocsátanánk minden egyes darabot, akkor a legvégén megtudnánk, hogy az adott időpontban, pénzben mennyit érnek, így végül rá lehetne bökni a sok közül valamelyikre,

hogyan igen, ez a legértékesebb. Csak hogy így, együtt a gyűjteményben, egymás mellett, egymást kiegészítve, az egyes darabok értéke már felbecsülhetetlen.

Mennyit ér Cholnoky egy levele, melyet menyasszonyához írt az 1896–98-as tanulmányútja során Kínából? És mennyit ér Petronella egyik válaszevele? Vagy mennyit ér az egész levelezésük? És ha hozzátesszük Cholnoky kínai útjának terepnaplóit, rajzokkal teli kis vázlatfüzetét, a tetejébe pedig a letisztított, gondosan illusztrált úti naplóját? Minden egyes darab újabb és újabb részletet fed fel útjával kapcsolatban, mintha egyre több színt adnánk egy képhez.

Ráadásul egy eseményt akár több nézőpontból is megismerhetünk. Ilyenek például 1897. augusztus 30-ának történései is. Kínai útja során Cholnoky többször is vállalt mérnöki, geológiai munkákat, hogy finanszírozhassa kutatásait. Így jutott el Mandzsúriába is, hogy Tien-pao-san és Szan-tao-kou vidékén felmérje az ottani ezüst- és aranybányákat. Mellé rendelték egy bizonyos Benqué urat, „egy állítólagos bányamérnököt. Pocakos, nagy szakállú, szemüveges bácsi volt – idézi fel Cholnoky az önéletírásában –, de fogalma sem volt a bányákról, az

◀ Cholnoky színesben

Önéletírásában megemlíti, hogy előadásait kísérő vetítőképei közül „sok képet magam színeztem”, így mi is tettünk egy próbát az ő eredetileg fekete-fehér fotójával. Kínai selyemfestménnyel díszített íróasztala és karosszéke ma a múzeum A Kárpát-medence tudományos feltárói című kiállításán látható

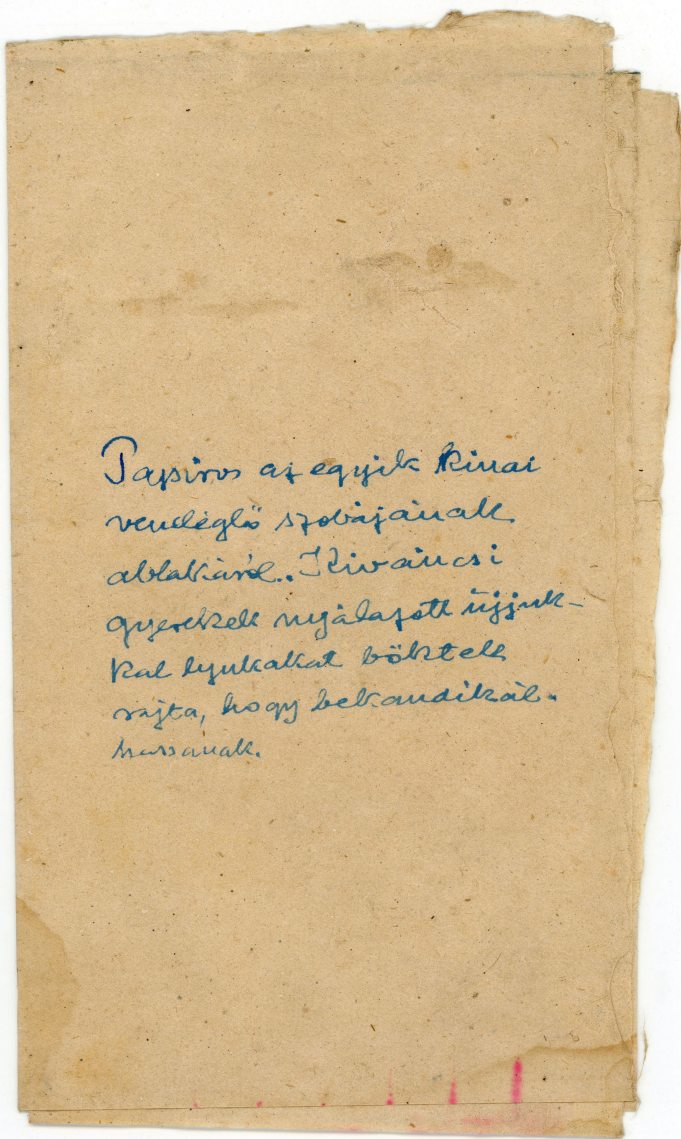
Levél térképpel

A térképrészleten mandzsúriai utazását vázolja fel menyasszonya, Barrois Petronella számára, hogy láthassa, „hol jár uracská[ja]”. A Tien-pao-sanból kiinduló, 350 km-es körútját kék pontozott vonallal jelöli. 16 oldalas levelét több napon át, 1897. augusztus 17., 28., 30. és 31-én írta

Utazó teáskészlet

A Sárkányok országából című könyvében Cholnoky megemlíti, hogy az olykor „rekkenő hőségben kitűnően esett” neki „kissé az árnyékban megpihenni és egy csésze theát lehörpентeni.” A készlet ma a múzeum Magyar utazók, földrajzi felfedezők című kiállításának Ázsia-termében látható

Papirus az egyik Kínai
vendéglő szobájának
ablakánál. Kíváncsi
gyerekek nyálazott ujjakkal
lyukakat böktek rajta,
hogy bekandikálhassanak.

◀ Lyukas papiros

Cholnoky kínai útjának talán egyik legérdekesebb emléke. „Papiros az egyik kínai vendéglő szobájának ablakáról. Kíváncsi gyerekek nyálazott ujjakkal lyukakat böktek rajta, hogy bekandikálhassanak.” A sárkányok országából című könyvében megemlíti, hogy egészen hozzá volt szokva, hogy szobája papírfalain olykor beleskelődtek hozzá

Kínai úti napló

1896. november 21-én kezdte el vezetni úti naplóját. Ekkor utazott el Budapestről Veszprémbe, hogy családjától elbúcsúzzon, majd Apátiba ment, hogy menyasszonyával is eltöltsön még néhány napot. „Sokat bolondoztam, hogy Nellimet jó hangulatban tartsam” – írta november 28-án. Másnap jött a búcsú, és a hosszú, 19 hónapos út kezdete. Triesztben december 3-án szállt fel a háromárbocos Imperatorra. A napló záró bejegyzése 1898. május 22-én kelt, Szingapurbán. Később még odaírta a legvégére: „Július 4.-én érkeztem Triesztbe.” „Munkanapjai” összesen 237 napot tettek ki, gőzhajón és vasúton 143 napot töltött. Összesen 6000 km-t tett meg országúton, „majdnem kivétel nélkül gyalog”

ásványokról és kőzetekről, hisz később kiderült, hogy kazánkovács volt Bukarestben.”

Az említett napon tehát Mandzsúria egyik bányavidékéről írt menyasszonyának szerelmes, csacsogó levelet: „Nagy műszerem távcsövében... a finom, pókhálóból készült szálkereszt utazás közben elromlott, a szálak elszakadtak s a műszerem használhatatlanná vált. Meg kellett reparálnom, de én nem tudok dolgozni pókhálóval, nincsenek olyan finom műszereim. Ehelyett az én arany Pancsom hajából csináltam a szálkeresztet s most valahányszor a távcsövembe nézek, mindig az én Drágám, Egyem, Bogaram édes, illatos haját látom. [...] Itt van a bányák igazgatója is, egy igen intelligens

mandarin, minap meg voltunk híva hozzá ebédre, Benqué oly komiszan, igazán parasztul viselte magát, hogy majd a szemem égett ki. Nem evett absolute semmit, azt mondta, hogy

Én nem tudok dolgozni pókhálóval, nincsenek olyan finom műszereim. Ehelyett az én arany Pancsom hajából csináltam a szálkeresztet s most valahányszor a távcsövembe nézek, mindig az én Drágám, Egyem, Bogaram édes, illatos haját látom. [...]

utálja a khinai konyhát... Pedig igazán jó ebéd volt s olyan finoman, kedvesen és vendégszeretettel fogadtak bennünket, hogy Benqué úr tanulhatott volna tőlük. Később, mikor látták, milyen paraszt, nem is vették

figyelembe, utoljára is öt ezek fizetik, ha nem lesznek vele megelégedve, visszaküldik és másikat kérnek! Nem olyan nagy úr Benqué úr, hogy egy II. rangú mandarinnal (kegyelmes úr!) csak úgy félvállról bánjon. Ma pedig a mandarinok voltak nálunk. Ismét olyan paraszt volt, hogy utoljára ráförmedtem, hogy a vendégeink iránt viselje magát tisztességesen... Jaj de sokat simfelem [szid, leszól] én ezt a szegény buta Benqué-t, pedig hát nem tudom, rám nem fér-e szintén ennyi

simfelés.” Végül pedig azt is megnevezhetjük, naplójának szikár stílusában hogyan számolt be Cholnoky az aznapi történésekről: „Háromszögelést végeztem a bányák helyzetének és magasságának meg-

határozására. Műszeremben a szálfeszt elszakadt, igen ostobán van megerősítve, a parallaxást lehetetlen javítani. Délben a mandarinok voltak nálunk ebédelni. Délután szobai munka.”

Önéletírásából tudjuk, hogy kínai útinaplóját Cholnoky még a budapesti ostrom előli meneküléskor is magával vitte Balatonfüredre egy nagy bádogládában. Az oroszok végül oda is betörték, de könyvei, kézíratai és rajzai épségben ma-

radtak. Azok nem kellettek a muszkáknak. Persze volt, ami végleg elveszett: az ostrom után „különösen fájdalmasan érintett[e], hogy hiányzott az a pompás 3x2 méteres kínai sebhímnézés, amelyet tiszteletdíjként kap[ott] Sanghaiban.”

Ami a múzeum számára különösen fájdalmas, hogy a gyűjteménybe – három évtizeddel Cholnoky halála után – sajnos már nem került be a kínai útja során használt 8-as és 9-es sor-

számú kis terepnaplója, sem pedig a legszebb rajzait tartalmazó nagy vázlatkönyve. De ki tudja, talán még ezek is lappanganak valahol, és egyszer még tovább színezhetik történeteikkel Cholnoky „csodákkal teljes” kínai útját.

LEVICZKI ANITA
GEOGRÁFUS, MÚZEUMI ADAT-
TÁROS A MAGYAR FÖLDRAJZI
MÚZEUMBAN
WWW.FOLDRAJZIMUZEUM.HU

X-AKTÁK Cholnoky

**Iskolai
Közösségi
Szolgálat**

**a Magyar Földrajzi
Múzeumban**

X-akták Cholnoky

Más naplóját elolvasni? És még le is gépelni? Ha tudományos naplókról van szó, akkor ez egészen rendben van. A Magyar Földrajzi Múzeum Cholnoky Jenő 33 kis terepnaplóját, valamint két nagyalakú, kivonatos naplóját őrzi: a 420 oldalas kínai naplót és egy vékonyabb, de több mint 40 évet átívelő, elsősorban a Balaton és az Alföld kutatásával foglalkozó naplót. X-akták Cholnoky programja keretében a múzeum folyamatosan lehetőséget biztosít iskolai közösségi szolgálat végzésére online, otthon végezhető formában